

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

**СИЛАБУС
ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДИКА ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З ГЕОГРАФІЇ»**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.07 Географія
Освітня програма	Географія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Назва курсу	«Методика позашкільної роботи з географії»
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра фізичної географії та раціонального природокористування
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	01 Освіта/Педагогіка 014 Середня освіта 014.07 Географія
Викладачі курсу	Шароді Юлія Василівна
Профайл викладачів	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/geograph-fiz_geo/staff
E-mail	yuliia.sharodi@uzhnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://e-learn.uzhnu.edu.ua/user/profile.php?id=234
Мова викладання	Українська
Тривалість курсу	Денна форма – 3,5 кредити ЄКТС / 105 годин
Обсяг курсу	Денна форма: 52 години – аудиторні заняття (30 години лекційні, 22 годин семінарські заняття); 53 годин – самостійна робота студента.
Формат курсу	Комбінована Проведення лекцій, семінарських занять, консультацій, іспит тощо.
Анотація до курсу	Курс «Методика позашкільної роботи з географії» має на меті систематизацію й узагальнення студентами знання теорій, концепцій, закономірностей, головних категорій методики навчання географії; ознайомлення з методологічною основою наукових досліджень географічної науки та з сучасними методами проведення означених досліджень в процесі позакласної роботи з географії, розширенні географічного світогляду і поглибленні знань в галузі географічної науки, удосконаленні загальнонавчальних і спеціальних для географії умінь і навичок учнів.
Ключові слова	Позакласна робота, позашкільна робота, навчання географії, гуртки, факультативи.

Мета та цілі курсу

Мета: викладання навчальної дисципліни «**Методика позашкільної роботи з географії**» є систематизація й узагальнення студентами знання теорій, концепцій, закономірностей, головних категорій методики навчання географії; ознайомлення з методологічною основою наукових досліджень географічної науки та з сучасними методами проведення означених досліджень в процесі позакласної роботи з географії, розширенні географічного світогляду і поглибленні знань в галузі географічної науки, удосконаленні загальнонавчальних і спеціальних для географії умінь і навичок учнів.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, компетентності (ЗК) усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 4. Здатність працювати в команді.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 2. Володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів.

ФК 3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.

ФК 4. Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).

ФК 5. Здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності.

ФК 6. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

ФК 7. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

ПК 7. Здатність реалізовувати краснорічний підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю.

<p>Пререквізити курсу</p>	<p>Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з навчальних курсів освітньої програми «Географія»:</p> <p>ОК 1.8 Топографія з основами геодезії ОК 1.9 Картографія і ГІС ОК 1.10 Основи екології і екологія людини ОК 1.11 Психологія (вікова психологія) ОК 1.12 Педагогіка з основами педмайстерності ОК 2.1 Загальне землезнавство. ОК 2.2 Геологія загальна та історична ОК 2.3 Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів ОК 2.4 Метеорологія та кліматологія ОК 2.5 Загальна гідрологія ОК 2.6 Геоморфологія та палеогеографія плейстоцену ОК 2.7 Біогеографія ОК 2.9 Фізична географія материків та океанів ОК 2.10 Фізична географія та природноресурсний потенціал України ОК 2.11 Основи суспільної географії ОК 2.12 Регіональна економічна і соціальна географія ОК 2.13 Економічна і соціальна географія України та методика її навчання ОК 2.14 Географія світового господарства ОК 2.15 Географія і природні ресурси Закарпаття ОК 2.17 Методика викладання географії в закладах загальної середньої освіти ОК 2.19 Сучасні інформаційні технології в професійній діяльності вчителя географії ОК 2.24 Педагогічна навчальна практика (пропедевтика) з географії ОК 2.25 Виробнича практика з позакласної і позашкільної роботи вчителя географії ОК 2.26 Педагогічна практика</p>
----------------------------------	--

<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - організувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками; - пояснювати зміни, які відбуваються в географічному середовищі; - пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; - охарактеризувати і оцінювати природні умови і ресурси; - добирати міжпредметні зв'язки курсів географії; - застосовувати сучасні освітні технології; - формувати відповідальне ставлення учнів до природи. 	<p>РН 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24</p>
	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зміст і завдання, основні терміни курсу, його значення; - особливості навчання різнорідних груп учнів; - основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії; - реалізувати теоретичні й методичні засади 	<p>РН 1, 2, 3, 4, 13, 22</p>

	навчання географії.	
Навчальні техніки та методи, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекції, семінарські заняття, усне опитування, тестові завдання, модульні письмові контрольні роботи тощо. Дидактичні матеріали: підручники з дисципліни в електронній формі, матеріали презентацій до лекцій, пакети завдань для модульного та підсумкового контролю, стратегічні звіти, а також матеріали лектора до дисципліни в системі віртуального навчання «Moodle» та за потреби відправлення на особисті пошти студентів.	
Необхідне обладнання	Технічні засоби: мультимедійна забезпечення, інтернет ресурси з доступом під час лекцій.	
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p align="center">Критерії оцінювання модульної контрольної роботи</p> <p>До модульного контролю допускаються студенти, які при поточному контролі набрали не менше 10 балів (тобто 25% від максимальної оцінки поточного контролю).</p> <p>Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни проводиться двічі на семестр, згідно розкладу модульних контролів визначених навчальною частиною в межах годин, які відведені на практичні заняття. До початку модульної контрольної роботи студенти мають мати поточні підсумкові бали за практичні роботи та самостійну роботу. Структура модульної контрольної роботи № 1 – це 8 тестових завдань та 2 теоретичні запитання, які дають можливість оцінити навчальні досягнення студента. Кожна правильна відповідь тесту оцінюється у 2 бали, неправильна – 0 балів (разом 16 балів). Якісне виконання теоретичного запитання оцінюється у 12 балів (разом 24 бали). Максимальна кількість балів одержаних під час контрольної роботи становить 40. Виконання модульної контрольної роботи № 2 передбачає таку ж структуру написання та оцінювання як і модульної контрольної № 1. Причому враховується повнота викладу матеріалу, його логічна послідовність, структурність, акуратність оформлення роботи, тощо.</p> <p>Студент, який не з'явився на модульну контрольну роботу (з поважних причин, підтверджених документально) має право повторно пройти контроль. Перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці (менше зазначеної в п.5), проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються. Під час другого модульного підсумкового контролю викладач оголошує загальну кількість балів накопичених студентом. Якщо студент набрав 60 і більше балів, то іспит може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення результатів. У разі, якщо студент бажає поліпшити свою оцінку, він складає іспит за всією програмою навчальної дисципліни.</p> <p align="center">Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю</p> <p>Результат підсумкового семестрового контролю за 100-бальною шкалою викладач оголошує студентам на останньому семінарському занятті. Він включає бали отримані при поточному, проміжному та модульному контролі. Студент може покращити позитивну підсумкову</p>	

	<p>оцінку складаючи усний екзамен за програмою дисципліни або йому виставляються підсумкова семестрова оцінка у екзаменаційну відомість та залікову книжку за його бажанням.</p> <p>Іспит проводиться у формі усного опитування з метою з'ясування рівня знань студентів, які виявили бажання покращити підсумкову семестрову оцінку, яку отримано за накопичувальною кредитно-бальною системою, однак не менше 60 балів. Обов'язково складають екзамен студенти, які мають підсумкову семестрову оцінку від 35 до 59 балів (FX), а студенти, які отримали нижче 35 балів не мають права складати екзамен з можливістю повторного вивчення дисципліни.</p> <p>Критерії оцінювання підсумкового контролю доводяться до відома студентів на першому занятті.</p>
Підсумковий контроль, форма	Іспит у формі усної перевірки знань.
Зміст курсу	<p>Модуль 1. Зміст та педагогічні вимоги до позакласної роботи з географії</p> <p>Тема 1. Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії .</p> <p>Тема 2. Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії.</p> <p>Тема 3. Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії.</p> <p>Тема 4. Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії.</p> <p>Модуль 2. Характеристика форм позакласної роботи з географії</p> <p>Тема 5. Географічні гуртки та факультативи.</p> <p>Тема 6. Шляхи організації, зміст і методика проведення географічних вечорів, конкурсів, олімпіад .</p> <p>Тема 7. Науково-методичні та організаційні основи проведення географічних екскурсій та мандрівок у школі.</p> <p>Тема 8. Сучасні форми позакласної виховної роботи з географії.</p> <p>Тема 9. Основні показники ефективності позакласної роботи з географії.</p>
Література для вивчення дисципліни	<ol style="list-style-type: none"> 1. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. д-ра пед. наук О.М. Топузова та канд. пед. наук О.Ф. Надтоки. – К.: ТОВ “КОНВІ ПРІНТ”, 2018. 2. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий ріг : Айс Принт, 2017. – Вип. 1 (50). – 332 с. 3. Нова українська школа: Порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. 4. Пономарьова Г., Репко І., Одарченко В. Практикум з педагогіки: навч. посібник. Харків: ТО Ексклюзив, 2017. 243с.
Інформаційні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Самойленко В.М. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник (з грифом МОН України) / В.М.Самойленко, Я.Б.Олійник, Л.П.Вішнікіна, І.О.Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2015. 2. Навчальна програма курсу “Географічний простір Землі” рівень стандарту та профільний рівень. – URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv.
Питання для підсумкового контролю	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії . 2. Дефініція позакласної форми проведення навчання географії (позакласного навчання географії) та види позакласного навчання (систематичне, періодичне, епізодичне). 3. Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії та

педагогічні цілі його здійснення.

4. Сутність внутрішніх і зовнішніх мотивів, мотивації та мотивування учіння географії.
5. Класифікаційна схема мотивів учіння.
6. Типи мотивів учіння (пізнавальні, соціальні).
7. Види пізнавальних мотивів учіння (широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні, самоосвітні).
8. Види соціальних мотивів учіння (широкі соціальні, обмежені (вузькі) соціальні).
9. Підвиди широких соціальних мотивів учіння (патріотичні, професійної підготовки, відповідальності за власну освіту).
10. Підвиди обмежених (вузьких) соціальних мотивів учіння (позиційні, соціальної співпраці).
11. Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії.
12. Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії (факультативні заняття з географії, географічний гурток, шкільний краєзнавчий музей, географічний клуб, співпраця з Малою академією наук (МАН) України, шкільний осередок Українського географічного товариства тощо).
13. Різновиди географічного гуртка (той, що зацікавлює, з поглибленого вивчення програмного матеріалу, практичного спрямування, спеціалізований). Ілюстративно-демонстраційні методичні прийоми навчання географії (навчальне ілюстрування з географії, навчальне демонстрування з географії, демонстраційний навчальний дослід (експеримент) з географії).
14. Дидактичні вимоги до ефективної постановки демонстраційного навчального дослід (експерименту) з географії.
15. Прикладні методичні прийоми навчання географії (навчальне спостереження з географії, навчальна вправа з географії, географічна задача, самостійний навчальний дослід (експеримент) з географії, практичні завдання з географії).
16. Різновиди навчальної вправи з географії (вступна, пробна, тренувальна, творча, контрольна). Групи географічних задач.
17. Послідовність реалізації самостійного навчального дослід (експерименту) з географії.
18. Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії.
19. Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії (тиждень географії, географічна конференція, географічний вечір, географічна олімпіада, географічний турнір, географічні дебати).
20. Системна реалізація тижня географії.
21. Географічна олімпіада та її етапи (олімпіада: шкільна; районна чи міська; обласна; всеукраїнська).
22. Творча діяльність учнів.
23. Критичне мислення учнів.
24. Рівні формування досвіду творчої діяльності учнів з географії.
25. Методи навчання географії.
26. Диференціації методів навчання географії.

27. Диференціація методів навчання географії за використаними джерелами географічних знань.
28. Диференціація методів навчання географії за характером навчально-пізнавальної діяльності учнів.
29. Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії.
30. Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії (географічна екскурсія, туристський похід, екологічний рейд тощо).
31. Різновиди географічної екскурсії: за змістом проведення (географічна екскурсія в довкілля, географічна екскурсія на підприємство), за кількістю тем тощо.
32. Навчальна розповідь з географії.
33. Художня навчальна розповідь з географії.
34. Наукова навчальна розповідь (наукова навчальна доповідь) з географії.
35. Науковопопулярна навчальна розповідь з географії.
36. Описова навчальна розповідь з географії.
37. Дидактичні вимоги до ефективного застосування навчальної розповіді з географії.
38. Навчальне пояснення з географії.
39. Індуктивне навчальне пояснення з географії.
40. Дедуктивне навчальне пояснення з географії.
41. Організація географічного гуртка.
42. Вибір видів суспільно корисної роботи географічного гуртка: організацію краєзнавчого куточка, музею, виставки, озеленення ділянки і т. д.
43. Географічні гуртки за змістом.
44. Загальні принципи роботи географічного гуртка.
45. План роботи гуртка.
46. Особливості методики проведення занять географічного гуртка.
47. Географічні факультативи.
48. Методичні особливості проведення факультативних занять.
49. Освітньо-виховне значення факультативів.
50. Форми організації факультативних занять.
51. Шкільний музей як одна з форм роботи з розвитку творчої самостійності та громадської активності учнів у процесі збору, дослідження, обробки, оформлення і пропаганди географічних матеріалів.
52. Клубна форма позакласної роботи з географії як одна з найбільш перспективних. Організаційна структура клубу.
53. Зміст роботи клубу: клуби любителів природи, клуби цікавих зустрічей, клуби кіноподорожей.
54. Мета роботи клубу. Основні форми занять шкільного географічного клубу.
55. Тиждень географії в школі як комплексний захід.
56. План проведення тижня географії в школі.
57. Підготовка та оформлення плану проведення тижня географії в школі.
58. Підготовка і проведення дня географії в кожному класі.
59. Конкурс рефератів з географії.

60. Випуск тематичних стінних газет, конкурс на кращу стінну газету географічного змісту.
61. Проведення екскурсій до музеїв, на підприємства, в інститути, на метеостанції.
62. Демонстрації кінофільмів; проведення географічних вечорів, ігор; проведення конференцій з географії; зустрічі з цікавими людьми.
63. Загальні методичні рекомендації до проведення географічних вечорів.
64. Тематика географічних вечорів, розробка сценарію, підготовка до проведення.
65. Освітньо-виховне значення географічних вечорів, їх багатоаспектність та місце у позакласній роботі з географії.
66. Проведення конференцій з географії: підготовка та проведення.
67. Запрошення на конференцію відомих людей.
68. Організація і проведення географічних конкурсів, вікторин та ігор.
69. Географічні вікторини – тематичні та змішані.
70. Використання географічних ігор для моделювання пошукової діяльності учнів, спрямованої на досягнення загальної значимої мети.
71. Ігри сюжетно-рольового характеру.
72. Етапи гри. Ігри-подорожі.
73. Географічна олімпіада як один із видів профорієнтаційної роботи.
74. Підготовка та проведення географічних олімпіад.
75. Складання питань та завдань.
76. Питання краєзнавчого та природоохоронного характеру.
77. Реалізація міжпредметних зв'язків як обов'язкова умова проведення географічних олімпіад.
78. Навчальна екскурсія як спосіб отримання нових або закріплення та узагальнення здобутих теоретичних знань.
79. Освітня, виховна і методична роль екскурсій і мандрівок.
80. Розвиваюче та оздоровче значення географічних мандрівок.
81. Система екскурсійної та краєзнавчої роботи у середній школі.
82. Мандрівки як основна форма роботи географічних та краєзнавчих гуртків.
83. Класифікація географічних екскурсій за дидактичною метою, тривалістю, способами проведення.
84. Місця проведення екскурсій та їх класифікація за охопленням території. Пішохідні, велосипедні, автобусні мандрівки.
85. Краєзнавча і художня література як джерело інформації для проведення екскурсій та мандрівок.
86. Навчальні і краєзнавчі атласи областей, топографічні карти великого масштабу.
87. Використання Інтернет-джерел: Вікіпедії, «Google maps» та ін.
88. Укладання бази даних на основі аналізу літературних, картографічних джерел, матеріалів попередніх екскурсій та мандрівок.
89. Знайомство з околицями свого поселення.

90. Орієнтування на місцевості та окомірне знімання.
91. Знайомство із геологічною будовою і гірськими породами найближчих околиць поселення.
92. Експерсії до кар'єрів та геологічних відслонень.
93. Вивчення форм рельєфу на місцевості.
94. Сходження на домінуючу вершину в околицях поселення.
95. Виділення ерозійних (яр, балка, річкова долина) та акумулятивних форм рельєфу. Подорож до найближчої річки, озера, болота.
96. З'ясування гідрологічних і біологічних особливостей водойм.
97. Оцінка якостей води та екологічного стану водних об'єктів природних комплексів.
98. Планування маршрутів і тривалості мандрівок.
99. Меридіональний характер маршрутів західною Україною – оптимальний для вивчення природних комплексів України.
100. Зміст виховання як науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості.
101. Рекомендовані форми виховної роботи для учнів 5-9 класів: відверта розмова, тренінг, гра- експрес, рольова гра, вікторина, веселі старту та естафети, колективна творча справа (КТС), проєкт, колективне ігрове спілкування, похід, спартакіада, турнір, гра-анкета, колаж, ігрова програма, пошукова гра, екологічна стежка, художня галерея, конкурс-ярмарок, трудовий десант, інтелектуальна гра тощо.
102. Врахування вікових особливостей учнів (потребу в життєвому самовизначенні, спрямованості на майбутнє, визначенні свого життєвого шляху, майбутньої професії): диспут, брифінг, відверта розмова, етичний тренінг, конкурс, ділова зустріч, етичний тренінг, тестування, екологічний десант, турнір ораторів, моделювання розвивально-виховних ситуацій, проєкт, брейн-ринг, сократівська бесіда, філософський стіл, дебати, бенефіс, колаж, презентація, пресшоу, круглий стіл, прес- конференція, фоторепортаж, презентація-захист, відкрита кафедра, тематичний діалог, захист проєктів, поетична вітальня, самотестування тощо.
Переваги інтерактивних форм роботи.
103. Інтерактивні форми роботи.
104. Театралізовані форми роботи .
105. Літературно-музична композиція.
106. Концерт. Публіцистична вистава.
107. Пластично-хореографічна вистава. Інтерактивна вистава.
108. Вистава форум-театру. Змагання команд КВН.
109. Художньо-прикладні форми. Читацька конференція .
110. Тематичні вечори . Інтерактивні ігрові форми .
Інтерактивна акція.
111. Ток-шоу. Тематична дискотека.
112. Гра станціями (квест).
113. Фут-квест. Флеш-моб .
114. Інтелектуально-пізнавальні форми.
115. Вечори запитань і відповідей.

	<p>116. Сократівські бесіди. Відкритий мікрофон.</p> <p>117. Публічна лекція. Проекти (дослідження).</p> <p>118. Створення системи позакласної роботи.</p> <p>119. Визначальні фактори зростаючого значення позакласної роботи.</p> <p>120. Підвищення якості географічних знань і умінь школярів.</p> <p>121. Інтелектуальний та емоційний настрій учнів: підвищення інтересу до занять в класі і в позакласний час, читання додаткової літератури, активна участь у суспільно корисній роботі та ін .</p> <p>122. Зростання самостійності школярів під час урочної та домашньої роботи.</p> <p>123. Підвищення якості знань з інших предметів.</p> <p>124. Придбання умінь роботи з різними джерелами інформації.</p> <p>125. Підвищення загального рівня культури школярів.</p>
--	--